

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XX RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

OKTYABR, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 20-son (28-oktyabr, 2026-yil).– 66 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 26-oktyabr

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

TARIX FANLARI

XIX ASRDA BUXORO AMIRLIGI VA USMONLI TURK SULTONLIGI O'RTASIDA ELCHILIK ALOQALARI TARIXIGA NAZAR

Shukurov Toxirjon Alimjon o'g'li

Qarshi davlat universiteti tayanch doktoranti, Qarshi

Annotatsiya. Ushbu maqolada XIX asr davomida Buxoro amirligi va Usmonli Turk sultonligi o'rtasidagi elchilik almashinuvlari Turk yozma manbalari asosida tadqiq etilgan. Unda ikki davlat o'rtasida elchilik aloqalaridan ko'zlangan asosiy maqsad muhokama etilgan.

Kalit so'zlar: elchilik missiyalari, Rossiya imperiyasi, harbiy yordam ko'rsatish, elchi Mustafo, Chimkent, Avliyoota, Toshkent, Buxoro, Xiva, maktub.

A HISTORICAL OVERVIEW OF DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN THE EMIRATE OF BUKHARA AND THE OTTOMAN SULTANATE IN THE 19TH CENTURY

Shukurov Toxirjon Alimjon o'g'li

PhD Candidate, Karshi State University,
Karshi, Uzbekistan

Annotation. This article examines diplomatic exchanges between the Bukhara Emirate and the Ottoman Turkish Sultanate during the 19th century, based on Turkish written sources. It discusses the main objective pursued through diplomatic relations between the two states.

Keywords: diplomatic missions, Russian Empire, providing military assistance, Ambassador Mustafa, Chimkent, Aulie-Ata, Tashkent, Bukhara, Khiva, letter.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2026v2i20/n07>

XIX asr davomida Buxoro amirligi va Usmonli Turk sultonligi o'rtasida bir nechta elchilik almashinuvlari bo'lib o'tgan. Amirlik tomonidan Usmoniylar saroyiga yuborilgan elchilik missiyalaridan ko'zlangan asosiy maqsad: siyosiy aloqalarni mustahkamlash hamda tashqi hujumlardan himoyalash edi. Zero, XIX asrning ikkinchi yarmida Rossiya imperiyasining Buxoro amirligiga qarshi bosqinchilik va talonchilikdan iborat tajovuzkorona harakatlari boshlangan davrda, undan himoyalash uchun Usmonli sultonligidan harbiy yordam so'rash edi.

Turkiston o'lkasini Rossiya imperiyasi tomonidan istilo qilinishi jarayonlari qator davlatlar bilan siyosiy ziddiyatlar, diplomatik kurashlar ostida olib borilgan edi. Mahalliy xonliklar o'z mustaqilliklarini saqlab qolish uchun musulmon dunyosi va Sharqning o'sha vaqtdagi qudratli davlati hisoblangan Usmoniylar imperiyasini o'zlariga panoh sifatida qaraganlar. Usmoniylar imperiyasiga xalifalik davlatining davomchisi sifatida munosabatda bo'lib, boshqa musulmon davlatlari sultonga o'zlarini vassal hisoblaganlar hattoki sultonga o'zlarini himoya qilishni, harbiy yordam ko'rsatishini so'raganliklari ma'lum.

Amir Muzaffar tomonidan Turkiyaga sultonligiga yuborgan birinchi rasmiy elchi Mustafo (Muhammad) Porso bo'lganligi yozma manbalarda saqlanib qolgan. Bir oz vaqt Buxoroda muftiy lavozimida ishlagan Muhammad Porsoni amir Muzaffarxon (1860-1885) 1867 yilda Hindiston va

Turkiyaga elchi qilib jo'natgan. Mazkur davrda Hindiston Britaniya ta'siri ostida bo'lib, ingliz qiroli va parlamentiga bo'ysunar edi. Shuning uchun amirlikdan kelgan elchi Muhammad Porsoni ingliz hukumati vakili Lourens tomonidan qabul qilinadi. Lourenga amir tomonidan harbiy yordam so'rab yozilgan maktubi topshiriladi. Inglizlarda amirga harbiy yordam berish imkoniyati mavjud bo'lsada ammo, 1848 - 1840 yillarda Angliya tarafidan "muqarrar xavfdan himoya qilish" uchun yuborilgan ingliz zobitlari Stoddart va Konnolilarni Buxoroda 1842 - yilda qatl etilganligini bahona qilib, yordam berishdan bosh tortadilar. Shunday taklif bilan Muhammad Porso Istambulga 1867 yilning sentabr oyiga yetib kelib, 24 sentabrda sulton qabulida bo'ladi. Elchi sultondan harbiy yordam, qurol, temirga ishlov beruvchilar va tog'-kon ishlari mutaxassislarini Buxoroga yuborishni so'raydi. Jumladan, sultonga: *"Sizlarga so'nggi marotaba arz qilamizki, chor Rossiyasining istilochilik faoliyati uning jur'atini yanada oshirdi. Ruslar bir necha vaqtdan beri qarorgoh sifatida foydalanib kelishayotgan Oqmachitdan chiqib, Hazrati Sulton, Chimkent, Avliyoota va Toshkentni qo'lga kiritib, xalqning ko'pini shahid qildi hamda musulmonlarga haddan ortiq adolatsizlik va zulm o'tkazdi.*

Ruslar bu voqeadan keyin bir yil o'tgach, Jizzax yaqiniga kelgan bo'lsalarda, mag'lub bo'lib, Sirdaryo sohilidagi To'raqo'rg'on degan mustahkam bir joyda qishladilar. Janobi Ali (Buxoro amiri) katta bir qo'shin bilan ruslar ustiga yurdi. Buxoro qo'shini kuchli va tartibli bo'lgan ruslarning urushish usulini bilmaganligidan ortga qaytdi. Buning oqibatida ruslarning jasorati oshib, Xo'jandni oldilar va ancha musulmonni shahid etdilar. Ikki - uch oy kutgan rus qo'shini Xo'janddan chiqib, Yangiqo'rg'onni oldi va O'ratepaga yaqin keldi. O'ratepani olgan ruslar ko'plab musulmonlarni o'ldirdilar. Jizzax sari yurib, bir hafta ichida Jizzax qo'rg'onini olgan ruslar bu yerda hadsiz - xisobsiz musulmonni o'ldirdilar. Janobi Ali bu xabarni eshitib, ko'p sonli qo'shinni Jizzaxga jo'natdi. Bu vaziyatda ruslar sulh shartnomasi tuzmoqchi ekanliklarini aytib, Buxoro qo'shinini hiyla bilan orqaga qaytardilar.

Qo'shinning orqaga qaytishidan keyin Yangiqo'rg'on va Jizzaxdan uch farsax uzoqlikdagi soy bo'yiga kelgani haqida xabar kelgach, juda ko'p askar va to'p bilan kofir ustiga yurildi. Ikki - uch marta kichik janglar bo'ldi. Yangiqo'rg'onida kutarkan, Orenburg hokimi Buxoro amiriga bir maktub yuborib, sulh tuzish istagini bildirdi. Buxoro amiri ruslarga aldanib, qo'shinni orqaga qaytardi. Buni eshitgan kofir qo'shinini Yangiqo'rg'ondan olmadi. Xalifa hazratlari ruslarni musulmonlardan uzoqlashtirsin, shu tariqa islomiyat rivoj topsin va zaiflashmasin. Bu tarafda Janobi Ali to'pxona qurdirib, 10000 kishilik askar kofir bilan qarama - qarshi turibdir. Agar Xalifa hazratlari maktub yoki kishi bilan ruslarni musulmonlardan uzoqlashtirsa, davlatining rivojini va yaxshilikla eslanishining sababi bo'lajak. Chorasiz qolgan bu musulmonlar Xalifaning bu sharofati bilan kutulsalar, amal daftariga buyuk savob yoziladi. Ojizlik va chorasizlik ichidagi musulmonlarning ahvoli Xalifa hazratlariga bildirilsin". Ushbu maktub juda og'ir ahvolda qolgan Buxoro amiri Muzaffarxon topshirig'i bilan Turk sultonidan yordam so'ralganligini anglash mumkin. Chunki Buyuk Britaniya amir Nasrullo davrida Buxoroga kelgan Charlz Stoddart va Artur Konnolini 1842-yil 17-iyunda qal'a oldidagi maydonda ayg'oqchilikda ayblanib, qatl etilganligi, o'z davrida Britaniya taklifi rad etilganligini ro'kach qiladi va yordam bermaydi. Bunday vaziyatda amirning o'zini musulmonlar Xalifasi sanab yurgan sultondan yordam so'rashdan o'zga chorasi yo'q edi.

Ammo sulton ham darhol yordam yubora olmasligini ma'lum qiladi. Chunki harbiy yordam masalasida kengash maslahati zarurligini uqtiradi. Shundan so'ng Muhammad Porso Haj ziyoratiga chiqib ketadi. Hajdan qaytishda yo'l-yo'lakay 1868 yil aprelida yana Usmoniylar sulton huzuriga keladi hamda sulton tomonidan qabul qilinadi. U amir Muzaffarning 1868-yil 7-fevralda

yozilgan jami 14-kishi imzolagan forsha maktubini Usmoniylar sultoniga topshiradi. Usmoniylar sultoni Abdulaziz bu maktubni muhokama qilmasdan bir qator siyosiy masalalarni hal qilish uchun Yevropaga boradi. U yerdan qaytgach amir Muzaffarning maktubi davlat devonida muhokama qilinadi. Devon Buxoro uchun zarur mutaxassislar va asbob uskunalar yuborish kerak degan qaror qabul qildi. Bu safar Turk sultoni masofaning uzoqligi sababli harbiy yordam berib bo'lmashligi, Buxoro, Xiva va Qo'qon xonliklari o'zaro adovatni to'xtatib, birgalikda dushmanga qarshi kurashishlari lozimligi tushuntiriladi va amirga maktub yo'llanadi.

Usmoniylar imperiyasining O'rta Osiyo, jumladan Buxoro amirligi siyosiy taqdiriga bo'lgan qiziqishi XIX asrning 70-yillari o'rtalaridan boshlab kuchaygan dey aytishga to'la asoslar mavjud. Bu davrda Turkiyaning mintaqadagi asosiy hamkori Afg'oniston davlati bo'lib, musulmonlarning birdamligini targ'ib qilish, Buxoro, Xiva, Turkistonni ozod qilish g'oyalari markaziga aylanganligini tarixiy adabiyotlardagi ma'lumotlar tasdiqlaydi.

Fikrimizcha, Turk sultoni Buxoro amiriga har qanday sharoitda ham harbiy yordam ko'rsatishi mumkin bo'lsada, ammo bunga ma'lum darajada xalqaro vaziyat ham xisobga olingan, ya'ni amir Turk sultoni bilan rasmiy biror bitim imzolamasdan undan yordam olishi kelgusida Rossiya – Turkiya o'rtasida yangi urush xavfini keltirib chiqarishi mumkin edi. Rossiya va Turkiya o'rtasida urush kelib chiqqan taqdirda ham Yevropa qit'asida harbiy harakatlar boshlanmasligini oldini olish maqsadida qilingan chora bo'lgan. Shunday vaziyatda ham Turkiya sultonligi diplomatik bosimlarsiz Buxoro amirligiga yordam ko'rsatishga uringan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. У.Мерт. “Бухоро амирининг элчиси Муҳаммад Порсо афандининг Истамбулдаги дипломатик фаолиятлари (1867—1869 й.й.)”, Турк култури Араштирмалари, XV (1–2.1976).
2. Шодиева Ш. Бухоро амирлиги ва Усмонийлар салтанати алоқалари тарихидан//Образование и инновационные исследования (2022 год №11).
3. Васильев А.Д. “Знамя и меч падишаха”. Политические и культурные контакты ханств Центральной Азии и Османской империи (середина XVI – начала XX вв.). – М.: Институт востоковедения РАН ПРОБЕЛ-2000, 2014.
4. Memet Yetisgin. How the Times of London covered and interpreted Russian expansion into Central Asia in the second half of the nineteenth century. – Ph.D. Dissertation. – Texas Tech University, 2000.
5. Hatunoğlu N. Türkistan'da Son Türk Devleti Buhara Emirliği ve Âlim Han. – İstanbul, 2011.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XX RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI
2026-yil, oktyabr

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 20-son (28-oktyabr, 2026-yil). – 66 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 26-oktyabr.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.